

آثار دنیوی انس با قرآن در گفتار رسول اعظم ﷺ

علی اسعدی

مرکز فرهنگ و معارف قرآن

مقدمه

قرآن کلام ارجمند خداوند و واسطه انس بندگان با خداست. راهنمای آدمی از ضلالت‌ها و پناهگاه او در فتنه‌ها، جداکننده حق از باطل و نیکوترین سخن و رساترین اندرز، سفره گسترده الهی در میان بندگان تا از خوان نعمتش جسم و جان خویش را حیات بخشند و زندگی سرد و زمستانی خویش را با انس با قرآن بهاری کنند. مگر نه آنکه قرآن بهار دلهاست^۱ و بهار زیباترین فصل طبیعت، آنانکه قلب خویش را با قرآن همنشین ساختند نه یک فصل حیاتشان که تمامی فصول زندگیشان در این جهان و آن جهان بهاری است.

پیامبر ﷺ که قلب خویش را ظرف نزول قرآن ساخته پیش از تمامی خلائق الهی با قرآن مانوس بود و از آن در زندگی خویش تأثیر می‌پذیرفت. آنگاه که از عایشه وصف پیامبر را جويا شدند با جمله‌ای کوتاه اما دنیایی از معنا چنین گفت: «و كان خُلِقَهُ الْقُرْآن؛^۲ قرآن، اخلاق پیامبر بود.» رفتار و گفتارش، اندیشه و ذکرش، و تمامی حرکات و سکونات پیامبر قرآنی بود و به یقین بهترین و کوتاهترین وصف پیامبر در همین جمله خلاصه می‌شود از این رو پیامبر را باید آینه آیه آیه قرآن دانست و تفسیر سیره‌اش را در قرآن جست. بنابراین اگر پیامبر اسوه حسنه مؤمنان است، «لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ»^۳ و اگر یکی از جلوه‌های اسوه بودن پیامبر را اوج انس او با قرآن بدانیم پس باید انس با قرآن و آثار آن را در کلام و رفتار ایشان جستجو کنیم و بدینوسیله به آن حضرت اقتدا کنیم. پیامبر چنان با قرآن مانوس بود که بارها و بارها با تلاوت آیات اشک از چشمانش سرازیر می‌شد و از

۱. تحف العقول، ص ۱۵۰.

۲. مسند احمد بن حنبل، ج ۶، ص ۹۱، شرح نهج البلاغه، ابن ابی الحدید، ج ۶، ص ۳۴۰.

۳. احزاب / ۲۱.

آن متأثر می‌گردد و چنین تأثیرپذیری از آیات جز با انس شدید قلبی با کلام وحی حاصل نمی‌شود.

ابوذر غفاری همدم و انیس پیامبر ﷺ می‌گوید: شبی رسول خدا ﷺ ما را برای عبادت به پاداشت و خود آن حضرت آن شب بیدار بود و همواره این آیه را می‌خواند: «إِنْ تُعَذِّبُهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ وَإِنْ تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ»^۱ اگر آنان را (بندگان) عذاب کنی پس آنان بندگان تو اند و اگر آنها را ببخشایی پس همانا تو انا و حکیمی^۲ ارتباط پیوسته با قرآن و مانوس بودن با آن آثار و ثمرات شگرفی دارد که پاره‌ای از آن مربوط به زندگی دنیوی و بخش مهمی از آن به جهان آخرت مربوط است. میزان بهره‌مندی انسان از این آثار بستگی به سطح و کیفیت انس با قرآن دارد. انس با قرآن را مراتبی است و کمترین مرحله انس با قرآن نگاه کردن روزانه به قرآن است که همین نگاه کردن بدون خواندن، جزو عبادات مستحبی محسوب شده و ثواب دارد. پیامبر در این باره فرمودند: «النظر فی المصحف من غیر قراءه عبادة»^۳ نگاه کردن به خطوط قرآن بدون خواندن آن عبادت است.

شنیدن قرآن، تلاوت قرآن، حفظ قرآن، تعلیم و تعلم قرآن، توسل به قرآن و هر یک مراتب و شیوه‌های انس با کتاب الهی است که در روایات ثمرات و فوایدی برای هر یک ذکر شده است.

به یقین معنای واقعی انس با قرآن صرفاً با تلاوت، حفظ، شنیدن و تعلیم بدون تدبر و عمل به قرآن حاصل نمی‌شود بلکه آنچه انس و درستی را معنای بخشند عمل به آیات و تأثیرپذیری در عمل و رفتار تلاوت‌کننده است و گرنه چه بسا قاریانی که قرآن را تلاوت می‌کنند اما چون انگیزه‌های درستی ندارند قرآن آنها را لعنت می‌کند چنانکه پیامبر می‌فرماید: «رَبِّ تَالِ الْقُرْآنِ وَالْقُرْآنَ يَلْعَنُهُ»^۴ از این روست که در روایات از جمله آداب تلاوت قرآن، تدبر، خشوع و خضوع و حزن و تأثیرپذیری تأکید شده است.

بر اساس روایات پیامبر ﷺ می‌توان آثار انس با قرآن را در دو حوزه آثار دنیوی و آثار اخروی تبیین کرد که از

۱. مانده / ۱۱۸.

۲. المحجة البيضاء، ج ۲، ص ۲۳۷؛ نمونه‌هایی از تأثیر و نفوذ قرآن، ص ۵۶.

۳. بحار الانوار، ج ۹۶، ص ۶۵؛ من لا يحضره الفقيه، ج ۱، ص ۷۳. ۴. بحار الانوار، ج ۸۹، ص ۱۸۴.

این مقاله به بررسی آثار دنیوی آن خواهیم پرداخت.

اضافه می‌کنیم که آنچه در پی می‌آید تمامی آثار دنیوی انس با قرآن نیست بلکه آثار بسیاری نیز در روایات امامان معصوم علیهم‌السلام که مفسران مکتب نبوی هستند منعکس شده که این مقاله به آن پرداخته است.

الف: آثار دنیوی انس با قرآن

۱. نجات از فتنه‌ها: زندگی آدمی همواره مملو از دردها، رنجها، دشواری‌ها و فتنه‌هاست که آدمی را در حل و رفع آن حیران می‌کند آنجا که دست هیچ درمانگر و روانشناسی به آن نمی‌رسد و چاره‌ساز آن نیست در چنین شرایطی پیامبر اعظم که طبیب دردهای بشریت و در جستجوی دردهای اوست تا آن را مرهم نهد: «طیبٌ دَوَّازُ بَطْبِهِ»^۱ می‌فرماید: «إذا التبت علیکم الفتن کقطع اللیل المظلم فعلیکم بالقرآن فائهُ شافعٌ مشفعٌ ... فیه مصابیح الهدی و منار الحکمه»^۲ آن‌گاه که فتنه‌ها چون پاره‌های شب تار بر شما پوشیده شد به قرآن تمسک کنید که آن شفیعی است که شفاعتش پذیرفته می‌شود ... در آن چراغهای هدایت و نشانه‌های حکمت است...»

۲. دواي دردها: همان‌گونه که تن آدمی دردمند می‌گردد و نیازمند مداواست، قلب و روح آدمی نیز دچار درد، مرض و آسیب می‌شود قرآن کریم درباره منافقان می‌فرماید: «فی قلوبهم مَرَضٌ»^۳ در قلبهایشان مریضی است» حقیقت آنست که دردهای روحی بسیار عمیق‌تر و عدم مداوای آن اثرات جبران ناپذیری بر زندگی آدمی و سعادت وی می‌گذارد خداوند قرآن کریم را مایه «شفا»ی دردها معرفی کرده می‌فرماید: «وَنُنزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ وَلَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا»^۴

تکبر و خودبرتربینی، حسد و ظلم و تجاوز و فتنه‌گری، سرکشی، طغیان و شرک و بسیاری از دردهای امروز جوامع بشری ریشه در دور افتادن از تعالیم قرآن و دین دارد که متأسفانه بسیاری از مسلمین نیز با وجود داشتن نسخه شفا بخش گرفتار پاره‌ای از این دردها هستند.

۲. بحار الأنوار، ج ۹۲، ص ۱۷؛ کنز العمال، حدیث ۴۰۲۷.
۴. اسراء / ۸۲.

۱. نهج البلاغه، خطبه ۱۰۸، ص ۲۰۷.
۳. بقره / ۱۰.

از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله درباره کارکرد شفابخشی قرآن روایت شده که: «مَنْ لَمْ يَسْتَشِفْ بِالْقُرْآنِ فَلَا شِفَاءَ لِلَّهِ»^۱ هر کس به قرآن شفا نجوید خداوند شفايش ندهد.» و در روایتی دیگر می فرمایند: «القرآن دواء»^۲ قرآن دواست.» شفابخشی قرآن فقط مربوط به دردهای روحی نیست بلکه روایات بسیاری از پیامبر و معصومین وجود دارد که بر نقش و تأثیر قرآن در بهبود دردهای جسمی تأکید می کند^۳ در فضیلت تلاوت سوره فلق و ناس آمده است که «روزی پیامبر شدیداً بیمار شد در این هنگام جبرئیل امین و میکائیل نزد آن حضرت آمدند. جبرئیل نزد سر آن جناب نشست و میکائیل نزد پای او، جبرئیل سوره مبارکه فلق و میکائیل سوره شریفه ناس را تلاوت کرد و پیامبر را به این وسیله در پناه خداوند قرار داد و پیامبر با این تلاوت شفا پیدا کرد و سالم گردید.»^۴

از امام صادق علیه السلام روایت شده که مردی در محضر رسول اکرم از درد سینه خود شکایت کرد. حضرت فرمود: به قرآن کریم شفا بجوی. زیرا خدای عز و جل می فرماید: «وَشِفَاءٌ لِمَا فِي الصُّدُورِ» و شفایی است برای (دردهایی) که در سینه هاست.»^۵

البته باید نکته ای را درباره شفابخشی قرآن گوشزد کنیم که شفابخشی قرآن نیز مانند دعا کردن دارای شرایط و مصالحی است که گاه عدم وجود آن شرایط یا عدم مصلحت الهی در استجاب دعا موجب به تأخیر افتادن درمان با دعا می گردد.

۳. نشستن بر سفره ضیافت الهی: انسانی که با قرآن مأنوس است و آن را همنشین خویش ساخته خود را بر خوان و سفره رنگارنگ و بی نظیری می بیند که میزبان آن خداست خدایی که غنی و بی نیاز است «إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ»^۶ و کریم و بخشنده «فَإِنَّ رَبِّي غَنِيٌّ كَرِيمٌ»^۷ و توانا بر ارائه تمام حوایج و خواسته ها «وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ»^۸ چگونه ممکن است آدمی بر سر چنین سفره ای حاضر شود و بی توشه دست خالی برگردد. پیامبر اکرم

۱. بحار الانوار، ج ۸۹، ص ۱۷۶؛ آثار الصادقین، ج ۱۷، ص ۳۲۶. ۲. نهج الفصاحه، حدیث ۲۷۲۲.

۳. شفا و درمان در قرآن، سید هادی میراشرفی؛ فضایل قرآن و توسلات مجرب قرآنی، محمد حسین نورمحمدی.

۴. تفسیر نمونه، ج ۲۷، ص ۴۸۶. ۵. آثار الصادقین، ج ۱۷، ص ۳۲۵.

۶. لقمان / ۲۶. ۷. نمل / ۴۰.

۸. مائده / ۱۲۰.

می فرماید: «القرآن مَادِبَةٌ اللهُ فَتَعَلَّمُوا مِنْ مَادِبَتِهِ مَا اسْتَطَعْتُمْ»^۱ قرآن سفره ضیافت الهی است پس تا می توانید از سفره ضیافت او فراگیرید.»

بر این اساس است که از نخستین روزهای نزول قرآن تا کنون هر کس به فراخور حال و نیاز و استعداد خویش از آن کسب معرفت نموده است. عارفان، فیلسوفان، متکلمان، علمای اخلاق، خطیبان و سخنوران، اهل بلاغت و فصاحت، روانشناسان، مورخان، جامعه شناسان، حقوقدانان، همه و همه آنگاه که در برابر قرآن زانو زده و سر بر آستان مقدسش ساییده اند خود را در برابر اقیانوس بی کرانه ای دیده اند که آنچه از آن نوشیده اند را تنها جرعه ای از دریای عظمت قرآن وصف کرده اند. از این رو میلیونها کتاب، مقاله و رساله تحقیقی در موضوعات آن نوشته شده و می شود و از همین روست که پیامبر در وصف قرآن می فرماید که: «عمیقٌ بحرُهُ لِاتِّحْصَى عَجَائِبُهُ وَلَا يَشْبَعُ مِنْهُ عُلَمَاؤُهُ»^۲ دریای عمیق است که شگفتیهای آن (قرآن) به شمار و عالمانش از آن سیر نمی شوند.

در روایتی دیگر پیامبر به دانشمندان و علم دوستان توصیه می کنند که: «مَنْ ارَادَ عِلْمَ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ فَلْيُتَوَرَّ الْقُرْآنَ»^۳ هر که خواهان علم پیشینیان و آیندگان (از اول تا آخرین) است در قرآن کاوش و تأمل کند. آری قرآن تاریخ اقوام بسیاری را همراه با عوامل سعادت و شقاوت آنها بیان می کند که سیر در احوالات و پندپذیری از آن مایه سعادت آدمی را فراهم می سازد.

اما خطر آنجاست که کسی به خاطر عدم شناخت درست قرآن در برآوردن نیازهای بشری، آن را سفره ای خالی بیندارد که باید غذای خویش را بر سر سفره قرآن حاضر سازد و بخورد بنابراین آراء و اندیشه های خود را بر قرآن تحمیل کند و گرفتار تفسیر به رأی گردد.^۴ از این رو پیامبر چنین نگاهی را به سفره پربرکت الهی مساوی

۱. بحار الأنوار، ج ۹۲، ص ۱۹، حدیث ۱۸؛ میزان الحکمه، حدیث ۱۶۴۵۲، ترجمه

۲. همان منبع، ج ۹۲، ص ۱۷، حدیث ۱۶؛ کنز العمال، حدیث ۴۰۲۷؛ میزان الحکمه، حدیث ۱۶۴۰۸.

۳. کنز العمال، حدیث ۲۴۵۴؛ میزان الحکمه، حدیث ۱۶۴۴۸. ۴. تفسیر تسنیم، عبدالله جوادی آملی، ج ۱، ص ۵۹-۶۰.

کفر و عدم ایمان به خدا دانسته است و به نقل از خداوند می‌فرماید: «مَا آمَنَ بِي مَنْ قَسَرَ بِرَأْيِهِ كَلَامِي»^۱ هر کس سخن مرا به رأی و عقیده خویش تفسیر کند به من ایمان نیاورده است.»

۴. بهره‌مندی از ثروت فراوان: قرآن از آنجا که گفتار خداوند غنی است راهبردها و هدایت‌هایش نیز بی‌نیازکننده از هر چیز دیگر است از این رو پیامبر اکرم می‌فرماید: «الْقُرْآنُ غِنَى لِأَعْيُنِي دُونَهُ وَلَا أَفْقَرُ بَعْدَهُ»^۲ قرآن ثروتی است که بدون آن توانگری نباشد و با وجود آن فقری نخواهد بود. اگر بزرگترین نعمت وجودی را نعمت سعادت و هدایت بدانیم قرآن که هدایتگر بشری و نازل شده با این هدف است بالاترین نعمت خواهد بود و حامل و عامل قرآن در دست دارنده بالاترین نعمت به شمار خواهد رفت. پیامبر خدا می‌فرماید: «به هر کس نعمت قرآن (فهم و عمل به آن) داده شود و با این حال تصور کند که به شخص دیگری نعمتی بالاتر و بیشتر از نعمت قرآن به او داده شود به یقین کوچکی را بزرگ شمرده و بزرگی را کوچک شمرده است.»^۳

علاوه بر بعد ثروت معنوی قرآن، تلاوت آیات و انس با آن بر خیر و برکت مادی انسان نیز می‌افزاید. از پیامبر اکرم روایت شده که: «فَإِنَّ الْبَيْتَ إِذَا أُكْتِرَ فِيهِ تِلَاوَةُ الْقُرْآنِ كَثُرَ خَيْرُهُ وَاتَّسَعَ أَهْلُهُ...»^۴ آنگاه که در خانه‌ای تلاوت قرآن بسیار شود خیر و برکتش زیاد شود و اهل آن به گشایش و وسعت (از زندگی) می‌رسند.»

در روایات بسیاری از پیامبر و معصومین بر رابطه تلاوت سوره‌ها با وسعت رزق و روزی، دفع فقر و پریشانی و رفع قرض و بدهکاری تأکید شده است. به عنوان مثال پیامبر درباره نقش تلاوت مستمر سوره واقعه در رفع فقر و تنگدستی می‌فرماید: «مَنْ قَرَأَ سُورَةَ الْوَاقِعَةِ فِي كُلِّ لَيْلَةٍ لَمْ تُصِبْهُ فَاقَةٌ أَبَدًا»^۵ هر کس در شب سوره واقعه را قرائت کند هیچ‌گاه فقر و تنگدستی به او نرسد. چنانچه درباره خواندن سوره انفال، سوره طه، سوره فتح و... به منظور گشایش روزی و دفع فقر روایاتی دیده می‌شود.^۶

۱. بحار الانوار، ج ۸۹، ص ۱۰۷، تفسیر تسنیم، ج ۱، ص ۶۰.
۲. بحار الانوار، ج ۹۲، ص ۱۹، ح ۱۸.
۳. میزان الحکمه، ج ۱۶۴۴۵، معانی الاخبار، ص ۲۷۹.
۴. اصول کافی، ج ۲، ص ۴۴۶؛ قرآن در احادیث اسلامی، ح ۱۳۳.
۵. تفسیر کشاف، زمخشری، ج ۴، ص ۳۲؛ آثار الصادقین، ج ۱۷، ص ۲۸۱.
۶. فضایل قرآن و توسلات مجرب قرآنی، ص ۱۱۷، ۱۱۸، ۲۲۱.

از امام زین العابدین علیه السلام حکایت زیبایی دربارهٔ نقش آیات قرآن در بی‌نیازی دیده می‌شود. آن حضرت به مردی برخورد نمودند که درب خانه‌ای نشسته بود. فرمود: ای مرد! چرا این جا نشسته‌ای؟ چرا در خانه این مرد جبار و ستمگر نشسته‌ای؟ گفت: از جهت فقر و بلا و مصیبتی که به من وارد شده است. آن حضرت فرمود: بلند شو تا تو را راهنمایی کنم به درب خانه‌ای که از این جا بهتر باشد و به سوی خدایی که از این مرد برتر باشد. پس حضرت دست آن مرد را گرفت و او را داخل مسجد برد و فرمود: دو رکعت نماز به طرف قبله بخوان و بعد از آن دست‌های خود را به طرف آسمان بلند کن و حمد و ثنای خدا را بخوان و درود بر پیامبر صلی الله علیه و آله فرست سپس آخر سورهٔ حشر و ۶ آیه اول سورهٔ حدید و دو آیه ۱۷ و ۲۵ آل عمران را بخوان. آنگاه از خداوند طلب روزی و بی‌نیازی از مردم کن که حتماً تو را بی‌نیاز می‌کند.^۱

۵. **زندگی و مرگ سعادت‌مندان:** سعادت گم شده هر انسانی است. تمام تلاش‌های مردم در زندگی به منظور کسب خوشبختی و سعادت است. هرچند در مفهوم درست سعادت و راه حقیقی کسب آن اختلاف نظرهای شدیدی که منجر به تفاوت عملکردها در بدست آوردن آن شده ملاحظه می‌گردد. خداوند از راه سعادت‌مندان به راه پایدار و استوار یاد می‌کند و قرآن را هدایتگر به این راه معرفی می‌نماید و می‌فرماید: «إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا كَبِيرًا»^۲ قطعاً این قرآن به (راهی) که پایدارتر است هدایت می‌کند و به مؤمنانی که کارهای شایسته انجام می‌دهند مژده می‌دهد که پاداش بزرگ بر ایشان خواهد بود.»

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می‌فرماید: «إِنَّ أَرْضَكُمْ عَيْشَ السُّعْدَاءِ وَ مَوْتَ الشُّهَدَاءِ... فادرسوا القرآن...! اگر زندگی نیک‌بختان و مرگ شهیدان را می‌خواهید... قرآن را یاد بگیرید.» شهیدان در پرتو تعالیم قرآن که مرگ را آغاز حیاتی دیگر می‌دانند جان خویش را در لیبیک به معبود نثار کردند و از همین رو به خوشبختی رسیدند و آنکه

۱. بحار الانوار، ج ۹۲، ص ۲۷۱؛ تأثیر قرآن در جسم و جان، نعمت الله صالحی حاجی آبادی، ص ۲۱۵-۲۱۶.
۲. اسراء / ۹.

قرآن را بیاموزد و به آن عمل کند همان راه شهیدان که کسب به تعالیم قرآن است را پیموده است.

۶. نورانیت: خداوند نور آسمانها و زمین است: «اللَّهُ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ»^۱ و گفتار برآمده از نور نیز چیزی جز

نور نخواهد بود. «يَأْتِيهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَ كُفْرًا مِنْ رَبِّهِمْ وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ نُورًا مُبِينًا»^۲ ای مردم در حقیقت برای شما از جانب پروردگارتان برهانی آمده است و ما به سوی شما نوری تابناک فرو فرستادیم.»

کار نور پرتوافکنی و نشان دادن راه از بیراه و خارج ساختن آدمی از تاریکی است. خداوند نور، با کلام نورانی

خویش خواسته است تا آدمیان را از تاریکی ها به سوی نور خارج سازد: «اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ»^۳

آن که در عمل راه نور و روشنی را انتخاب می کند و با آیات نورانی قرآن مأنوس و هم نشین می شود رهاورد

آن نیز یقیناً جز نورانیت ظاهر و باطن نخواهد بود و حتی خانه ای که در آن قرآن تلاوت شود نزد اهل بصیرت

نورانی و درخشان خواهد بود. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در وصف حاملان قرآن می فرماید: «حَمَلَةُ الْقُرْآنِ هُمُ الْمُحْفَوفُونَ

بِرَحْمَةِ اللَّهِ الْمَلْبُوسُونَ بِنُورِ اللَّهِ عِزُّ وَجَلُّ»^۴ حاملان قرآن احاطه شده به رحمت الهی و پوشیده به نور خدای عز و

جل هستند.» و در روایتی دیگر می فرماید: «(ای ابوذر!) بر تو باد به خواندن قرآن که این کار مایه ذکر و یاد تو در

آسمان و نورانیت تو در زمین است.»^۵

بر اساس روایت نبوی همانگونه که ستارگان آسمان بر اهل دنیا نور می دهند خانه ای که در آن تلاوت قرآن

می شود برای آسمانیان نورافشانی می کند.^۶

۷. صیقل دل از زنگار: هر گناه بر صفحه قلب آدمی زنگار و کدورت می نشاند و کار نیک بر قلب خلوص و صفا

و پاکی می افزاید آن گاه که گناهان از صفحه دل پاک شد جای آن را نور می گیرد. تلاوت قرآن کفاره گناهان و

۱. نور / ۳۵

۲. نساء / ۱۷۴

۳. بقره / ۲۵۷

۴. مستدرک الوسائل، ج ۱، ص ۲۹۳؛ قرآن در احادیث اسلامی، ص ۵۵، ح ۵۸

۵. اصول کافی، ج ۲، ص ۴۴۶

پوشاننده آن است این توصیه پیامبر ﷺ به سلمان است که می فرماید: «علیک بقراءة القرآن فان قرائته کتابةٌ للذنوب...»^۱ بر تو باد به خواندن قرآن زیرا که خواندن آن کفاره گناهان است...» در روایتی دیگر از پیامبر می خوانیم: «ان القلوب تصدأ كما يصدأ الحديد قيل في جلاؤها يا رسول الله؟ قال قراءة القرآن و ذکر الموت»^۲ همانا قلبها زنگار می گیرند همچنانکه آهن زنگار می گیرد. گفته شد ای رسول خدا جلای آن به چیست؟ فرمود: به تلاوت قرآن و یاد مرگ»

۸. آرامش و بهره مندی از رحمت الهی: قرآن ذکر و یاد خداست و «ذکر» از اوصاف و اسماء قرآن است: «إِنَّا نَحْنُ نُزِّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ»^۳. خداوند ذکر الهی را مایه آرامش و اطمینان قلوب دانسته است: «أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ»^۴ همان که با یاد خدا دلها آرام گیرند.

مأنوس بودن با کلام الهی رحمت خدا را بر انسان سرازیر می کند و او را در مهر الهی غرقه می سازد. از پیامبر اکرم ﷺ روایت شده است که: «هیچ گروهی در خانه ای از خانه های خدا برای تلاوت کتاب خدا و مباحثه آن جمع نشدند مگر این که آرامش بر آنان فرود آمد و رحمت فراگیرشان کرد و فرشتگان آنان را در میان گرفتند و خداوند در میان کسانی که در نزدش هستند از آنان یاد کرد.»^۵

۹. بازدارندگی از گناه و زنده ساختن دل: مأنوس شدن با خدا و دوستی با او دل را از آنچه مخالف میل اوست متنفر می سازد. اگر نماز آدمی را از کار زشت باز می دارد از همین روست که نماز، سخن گفتن خدا با بنده است: «إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ»^۶ و قرآن نیز که هم سخنی با پروردگار است^۷ چنین اثری را بر عمل آدمی می گذارد. پیامبر ﷺ می فرماید: «فرزندم از خواندن قرآن غافل مباش زیرا که قرآن دل را زنده می کند و از فحشا و... زشتکاری و ستم و گناه باز می دارد.»^۸

۱. بحار الانوار، ج ۹۲، ص ۱۷، ح ۱۸.

۲. مستدرک الوسائل، میرزای نوری، ج ۲، ص ۱۰۴.

۳. حجر / ۹.

۴. عنکبوت / ۴۵.

۵. همان منبع، ج ۱۶۵۰۳، کنز العمال، ح ۴۰۳۲.

۶. میزان الحکمه، ح ۱۶۴۶۷، کنز العمال، ح ۲۳۲۰.

۷. کنز العمال، ح ۲۲۵۷، آثار الصادقین، ج ۱۷، ص ۲۶۰.

اما اگر می بینیم که قرآن تلاوت می کنیم ولی چنین تلاوتی ما را از زشتی ها باز نمی دارد ایراد و اشکال نه از وعده به حق نبوی، بلکه هر عیب که هست از مسلمانی ماست. در آیات قرآن علاوه بر تلاوت قرآن ادای «حق تلاوت آن» از ما خواسته شده «الَّذِينَ ءَاتَيْنَهُمُ الْكِتَابَ يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلَاوَتِهِ»^۱. حق تلاوت قرآن بنا به تفسیر پیامبر اعظم آن است که «از آن چنان که باید و شاید پیروی شود»^۲ از این رو پیامبر معتقدند «اگر خواندن قرآن تو را از کار بد باز نمی دارد به حقیقت، قرآن نمی خوانی»^۳

۱۰. بدست آوردن حکمت: قرآن، کلام حکیمانه خداوند حکیم است. «الْم * تِلْكَ ءَايَاتُ الْكِتَابِ الْحَكِيمِ»^۴ «وَإِنَّكَ

لَتَلْقَى الْقُرْآنَ مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ عَلِيمٍ»^۵ و تو ای پیامبر قرآن را از سوی حکیمی دانا دریافت می داری».

انس با تعالیم حکیمانه حکمت را در قلب آدمی می نشاند. حتی اگر در سنین قبل از بلوغ انس با قرآن صورت گیرد حکمت در قلب چنین کودکی رسوخ می کند. پس اگر چنین است به یقین تلاوت مستمر قرآن در جوانی و بزرگسالی حکمت به ارمغان می آورد. پیامبر خدا ﷺ می فرمایند: «مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ قَبْلَ أَنْ يَحْتَلِمَ فَقَدْ أَوْتِيَ الْحُكْمَ صَبِيًّا»^۶ هر کس پیش از بلوغ، قرآن تلاوت کند در کودکی به او حکمت عطا شده است».

۱۱. نگهداشته شدن از شر شیطان: سیره و روش متقین آن است که چون وسوسه ای از جانب شیطان به آنها رسد

خدا را به یاد آورند و بینا شوند^۷ و حقیقت را که وسوسه شیطان در صدد دگرگون ساختن چهره آن بود بازشناسند. از این رو خداوند خطاب به مؤمنان می فرماید: «وَإِنَّمَا يَنْزِعَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْعٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ»^۸ و اگر از جانب شیطان وسوسه ای به تو رسد به خدا پناه ببر».

قرآن یاد خداست و آن که پیوسته یاد خدا می کند و با او مأنوس است در حصار محکم الهی و در حمایت

اوست. پیامبر اکرم ﷺ می فرمایند: «فادرسوا القرآن فإنه كلام الرحمان وَ جِوِّزُوا مِنَ الشَّيْطَانِ...»^۹ قرآن را بیاموزید

۲. تفسیر الدر المنثور، سیوطی، ج ۱، ص ۲۷۲.

۴. لفظان / ۱ و ۲.

۶. کنز العمال، ج ۲۴۵۲؛ میزان الحکمه، ج ۱۶۴۷۱.

۸. اعراف / ۲۰۰.

۱. بقره / ۱۲۱.

۳. نهج الفصاحه، ج ۲۷۱۳.

۵. نمل / ۶.

۷. اعراف / ۲۰۱.

۹. بحار الانوار، ج ۹۲، ص ۱۹، ح ۱۸.

زیرا که قرآن سخن خدای مهربان و مایه حفظ از شیطان و... است.»

به امید آنکه توفیق انس با قرآن و بهره‌مندی از ثمرات گسترده آن نصیب همه ما گردد. ان شاء الله